

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Şubat 2022

İçindekiler

YAŞAM HAKKI.....	1
İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞI.....	4
ADİL YARGILANMA HAKKI	10
ÖZEL VE AİLE YAŞAMINA SAYGI HAKKI	20
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	23
TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ	27
MÜLKİYET HAKKI	30

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1- *Yuri Aleksandrov Stankov/Türkiye*¹ Kararı

Öz: *Başvuru, Kamboçya bayraklı “Hera” isimli yük gemisinin Türk karasularında batması sebebiyle hayatını kaybeden Aleksandrov Stankov’un vefatı olayında deniz güvenliği ve kurtarma operasyonlarından sorumlu makamların gerekli önlemleri almamaları ve gerekli araştırmaları yapmamaları sebebiyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Kamboçya bayraklı “Hera” isimli yük gemisi, 13 Şubat 2004 tarihinde Türk karasularında batmıştır. Başvuranların yakını Boyan Aleksandrov Stankov olay nedeniyle hayatını kaybetmiş ve naaşı bulunamamıştır.

Başvuranların 8 Ekim 2017 tarihinde deniz güvenliği ve kurtarma operasyonlarından sorumlu makamların görevlerini yerine getirmediği iddiasıyla Beykoz Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmaları üzerine soruşturma başlatılmıştır. Başvuranlar 26 Şubat 2008 ve 15 Nisan 2008 tarihlerinde de müşteki sıfatıyla ifade vermişlerdir. Başsavcılık tarafından taksirle ölüme sebep olma suçundan yürütülen soruşturma neticesinde 31 Mart 2014 tarihinde zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar (KYOK) verilmiştir. Başsavcılık kararında, geminin İstanbul Boğazına girişini yasaklayan bir kararın bulunmadığı, herhangi bir Türk savaş gemisi ile temasının bulunmadığı, gemi kazasının kuvvetli fırtına ve komuta hataları sebebiyle meydana geldiği hususlarına yer vermiştir.

Başvuranlar 19 Nisan 2011 tarihinde geminin batışı sonrasında başlatılan kurtarma operasyonuna ve buna ilişkin soruşturmaya yönelik yükümlülüklerin yerine getirilmemesi sebebi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (“Sözleşme” veya “AİHS”) 2. maddesinin esas ve usul yönünden ihlal edildiği iddiası ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (“Mahkeme” veya “AİHM”), başvuruda bulunmuşlardır.

AİHM, ceza soruşturması henüz sona ermeden Mahkeme’ye başvuru yapılması ve ceza soruşturması sonucunda verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz yoluna başvurulmaması hususları üzerinde durmuştur. Her ne kadar başvuranlar 31 Mart 2014 tarihli KYOK’un kendilerine tebliğ edilmediğini ileri sürmüşler ise de, Mahkeme başvuranların 2 Temmuz 2018 tarihinde Hükümet savunması vesilesi ile karardan haberleri olduğunu ve bu tarihten itibaren itiraz kanun yolunu kullanabileceklerini tespit etmiştir. Başvuranların ceza soruşturmasının temel ilkelerine aykırı şekilde yürütülen bir soruşturma sonrası yapılacak itiraz başvurusunun etkili olmayacağı şeklindeki iddiası karşısında Mahkeme, diğer birçok kararına

¹ *Yuri Aleksandrov STANKOV/Türkiye* Kararı, No. 29260/11, 1 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-216318>

atıf yaparak KYOK'a karşı yapılacak itirazın başarıya ulaşmayacağını düşündürecek bir hususun olmadığını belirtmiştir (*Fidan/Türkiye*, No.21209/94; *Şen/Türkiye*, No.41478/98; *Epözdemir/Türkiye* No.57039/00). Mahkeme, itiraz kanun yoluna başvurulmaması sebebiyle iç hukuk yollarının tüketilmediğini belirterek yaşam hakkının maddi boyutu yönünden başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca yaşam hakkının usulü boyutunu, yani devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğini, yargı makamlarının resen harekete geçerek olaya ilişkin soruşturma başlatma gerekliliği kapsamında incelemiştir. Bu incelemede ise başvuruların Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yoluna gitmemesine yönelik Hükümet itirazı üzerinde durulmuştur. Mahkeme, bireysel başvuru yolunun 23 Eylül 2012 tarihinde yürürlüğe girdiğini, Savcılık tarafından KYOK kararının verildiği 31 Mart 2014 tarihi, her halükarda başvuranlar tarafından savcılık kararının öğrenilme tarihi olan 2 Temmuz 2018 tarihi itibari ile bireysel başvuru yolunun açık olduğunu belirtmiştir.

Başvuranların bireysel başvuru yolunun güvenilirliği ve etkinliği yönünde yapmış olduğu itirazları değerlendiren Mahkeme, yaşam hakkının usulü boyutunu ihlal eden bir olgunun olması durumunda bu hususun Anayasa Mahkemesi tarafından tespit edilebileceğini, soruşturmanın yeniden açılması ve benzer yöntemler ile ihlale yol açan durumun ortadan kaldırılabileceğini ifade etmiştir (*Şefika Ak/Türkiye*, No.38628/10; *Mehmet Kaya/Türkiye*, No.9342/12; *Kırbayır vd./Türkiye*, No.11947/12).

Mahkeme ayrıca bireysel başvuru yolunun etkinliği konusunda başvuranlar nezdindeki şüphenin ise bu başvuru yolunun tüketilmemesi gerekçesi olamayacağını bildirmiştir. (*Ahmet Tunç vd./Türkiye* No.4113/16; *Kırbayır vd./Türkiye*, No.11947/12). Öte yandan Mahkeme, bireysel başvuru sonunda verilecek Anayasa Mahkemesi kararının başvuranları tatmin etmemesi durumunda Mahkeme'ye başvuru imkânlarının baki olduğunu belirtmiştir (*Şehap Korkmaz/Türkiye*, No.64200/13; *Ceylan/Turkey* No.22261/10).

Mahkeme sonuç olarak, Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuru yapılmaması sebebiyle iç hukuk yollarının tüketilmediğini belirterek yaşam hakkının usul boyutu yönünden de başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞI

2- *Aydın/Türkiye*² Kararı

Öz: Başvuru, tutuklu olarak bulunduğu ceza infaz kurumunda tek kişilik odaya yerleştirilen başvuranın tutulma koşullarının Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

21 Temmuz 2016 tarihinde silahlı terör örgütü üyeliği ve Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçlarından tutuklanan başvuran, Silivri L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmiş ve bir süre sonra tek kişilik odaya alınmıştır.

Başvuranın tedbir talebi kapsamında Hükümet tarafından sağlanan bilgilere göre, başvuranın, 12.5 m²'lik tek kişilik ayrı bir odası bulunmakta, burada mutfak, 24 saat sıcak ve soğuk su, dolap, masa, sandalye, radyo ve televizyonu, acil çağrı butonu ve 20 m²'lik bir yürüyüş alanı bulunmaktadır.

Başvuran ayrıca talep ettiği gazete ve dergiye ulaşabilmekte; cezaevinin kütüphanesinden kitap da temin edebilmekte ve yakınlarıyla her on beş günde bir telefonda ve her hafta cezaevinde görüşebilmektedir.

Başvuran şikâyetine konu süreç içerisinde yakınlarıyla 14 kez telefonla telefonda görüşmüş, 40 kez ziyaret edilmiş, yine aynı sürede 27 defa doktor tarafından muayene edilmiştir. Doktor, başvuranın anksiyete bozukluğunun bulunduğunu belirtmiş, buna ilişkin ilaç yazmış, başvuranın tek kişilik odada bulunmasının tedavisine engel olmadığını belirtmiştir.

Başvuran tutulma koşulları nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Mahkeme, Hükümet tarafından sunulan bilgilere dayanarak, *Bora v. Türkiye* (no. 30647/17, §§ 15-21, 28 Kasım 2017) kararında belirtilen genel prensipler ve ilkeler ışığında, başvuranın tutukluluk koşullarının, 11 Ocak 2006 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kurallarına açıkça uygun olduğunu tespit etmiştir. AİHM, Hükümet tarafından sunulan veriler doğrultusunda, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

² *Aydın/Türkiye* Kararı, No. 27054/17, 1 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216320>

3- Z./Bulgaristan³ Kararı

Öz: *Başvuru, on dört yaşından küçük çocuğunun cinsel saldırıya maruz kaldığına ilişkin iddialarıyla ilgili etkili bir soruşturma yapılmaması ve failin hafif bir cezaya mahkûm edilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 3. ve 8. maddelerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.*

Başvuran Z., olay tarihinde 13 yaşını dört ay kadar geçmiş bir kız çocuğudur. Başvuran 25 Şubat 2015 tarihinde geceleyin başka bir kız arkadaşı S'nin evinde kalmıştır. Bu sırada evde kız arkadaşı S'nin ebeveynleri ve S'nin 23 yaşındaki erkek arkadaşı G.S. de bulunmaktadır. Başvuranın anlatımına göre G.S. gece 04.00 sıralarında kendisinin yanına gelmiş ve kendisiyle cinsel ilişkiye girmiştir. Başvuran bu sırada yaşadığı şok ve korku nedeniyle tepki verememiştir. Olayın sabahında okula gittiğinde perişan hâlini gören bir arkadaşına yaşadıklarını anlatmıştır. Aynı gün önce okul yönetimi sonrasında polisler başvuranın anlatımıyla durumdan haberdar olmuşlardır. O gün G.S. polisler yaptığı açıklamada başvuranın talebi üzerine kendisiyle iki dakikalığına cinsel ilişkiye girdiğini kabul etmiş; iki gün sonra bu kez avukatının eşliğinde karakolda alınan savunmasında başvuranın gece yarısı kendisinin yanına gelip soyunmasına ve yapmadığı takdirde tecavüzle suçlayacağını söylemesine rağmen başvuranla cinsel ilişkiye girmediğini söylemiştir. G.S. mahkemeye kararıyla 6 Mart'ta tutuklanmış, 11 Mart'ta ise ev hapsine alınmıştır. Başvuranın annesi 11 Nisan'da polisler verdiği dilekçede kızının kolları ve bacaklarını keserek kendisine zarar verdiğini, 21 Ağustos tarihli dilekçede ise eşyaları arasında kızının intihar etmeyi düşündüğünü belirten bir mektup bulduğunu bildirmiştir. Adli soruşturma kapsamında olayda adı geçen tanıklar dinlenmiş (olaydan sonraki gün ve sonrasında), başvuran ve G.S.'nin adli muayene raporları alınmış (26 Şubat), olay yeri incelenmiş (26 Şubat), başvuran hakkında psikiyatrik inceleme (28 Nisan) yapılmış ve soruşturmada sözlü şikâyeti dinleyip G.S.'nin evine giden polis dinlenmiştir. Psikiyatrik muayene raporuna göre başvuranın olay sırasında bilinci yerindedir ve olayı hatırlamaktadır; yaşadığı korku ve utanç nedeniyle karşı koyabilecek olmasına rağmen başvuran sessiz kalmayı tercih etmiştir. Adli muayene raporu ise travmatik bir zarar olmamasına rağmen başvuranın anlatımına uygun şekilde bir muameleye maruz kalmasının mümkün olduğunu, ayrıca cinsiyetiyle ilgili konularda tam olarak idrak yeteneğine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

Bölge Savcılığı öncelikle başvuranın cinsel saldırıya maruz kaldığı şeklinde bir soruşturma yürütmüş ise de üst Savcılığın itirazı üzere soruşturma 14 yaşından küçükle cinsel ilişkiye girme olarak değiştirilmiştir. Üst Savcılığın itirazında kanunda aranan şekliyle

³ Z./Bulgaristan Kararı, No. 39257/17, 28 Mayıs 2020. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-202530>

mağdurun kendini koruma olanağından mahrum bırakılmadığı, kendisine karşı hiçbir güç veya tehdit kullanılmadığı ve olaydan önce çaresiz bir duruma sokulmadığı ileri sürülmüştür. Başvuranın annesi ve avukatı, başvuranın kendine zarar vermesinden dolayı oluşan izlerinin tespitini ve sanığın karakterine ve olay sabahında başvuranın durumuna ilişkin tanık dinlenmesini talep etmiş fakat talepleri reddedilmiştir. Düzenlenen iddianamede başvuranın olay sırasında G.S.'den uzaklaşmaya çalıştığı, vücuduna dokunan ellerini uzaklaştırdığı, uyuyor gibi davrandığı, bacaklarını birbirine kenetlediği şeklinde tespitlerde bulunulmuş ve cinsel ilişkinin varlığı kabul edilmiştir.

Yargılama aşamasında başvuran davaya katılmamış, avukatı ve annesi ise duruşmalarda yer almıştır. Kanun gereği başvuranın annesinin davaya hukuk davacısı olarak katılma talebi reddedilmiş; sonrasında başvuranın avukatı da yargılamalardan çıkarılmıştır. Bulgar Ceza Muhakemesi Kanuna göre mahkeme, yargılamayı G.S.'nin de talebiyle özet adli soruşturma yöntemiyle sürdürmüştür; buna göre herhangi bir delil toplamaksızın yargılamayı soruşturma aşamasındaki delillerle sonlandırmıştır. G.S.'nin iddianamedeki fiilleri işlediğini itiraf ettiğini ve itirafın eldeki delillerle desteklendiğini değerlendiren derece mahkemesi reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan -özet adli soruşturma yöntemi uygulandığı da göz önünde bulundurularak- 1/3 oranında indirim yapmak suretiyle G.S.'yi bir yıl dört ay hapis cezasıyla cezalandırmış ve üç yıl süreyle verilen cezayı ertelemiştir. G.S. itirafına rağmen karara itiraz etmiş fakat itirazı reddedilerek verilen karar onanmıştır. Başvuranın mağdur olarak dinlenilmesini talep ettiği dilekçesi ise yargılamaya katılmadığı dikkate alınarak kabul edilmemiştir.

Başvuran, zorla cinsel istismara uğramasına rağmen eksik bir soruşturma yürütüldüğünü, bu sebeple olayın failinin bu suç yerine daha az ceza gerektiren reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan yargılandığını, yargılamada ancak tanık olarak yer alabildiğini, davaya katılımının kolaylaştırılmadığını belirterek Sözleşme'nin 3. ve 8. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, cinsel istismara uğranıldığı iddialarına rağmen etkili bir soruşturma yapılmadığı ve daha hafif bir suçtan kovuşturma yapılması nedeniyle failin yetersiz şekilde cezalandırıldığı şikâyetiyle ilgili başvuruda, davalı Devletin Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülüklerini ihlal edecek kadar önemli kusuru olup olmadığını inceleyeceğini belirtmiştir. Mahkeme göre Devletin Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında bireyin fiziksel bütünlüğünü korumaya yönelik pozitif yükümlülüğü, bir ceza soruşturmasının etkinliğini de içermektedir.

Mahkeme, Bulgar Ceza Kanununda diğer Sözleşmecî Devletlerin kanunlarındakine benzer şekilde mağdurun rızasının yokluğunun, zorla cinsel istismar suçunun bir unsuru olduğu ve mağdur tarafından herhangi bir fiziksel direnişin şart olmadığı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla üzerinde durulması gereken soruşturma makamları ve mahkemeler tarafından bu kanun hükmünde yer alan “zorlanmış”, “mağdurun kendini savunamaması” veya “çaresiz duruma getirilmiş” gibi kelimelere yüklenen anlamdır.

Mahkeme, soruşturma aşamasında birtakım delillerin toplandığını kabul etmekle birlikte başvuranın annesinin ve avukatının -başvuranın rızasının varlığına ilişkin önemli bir yorumlama olanağı sağlayacak olan- ek soruşturma taleplerinin reddedilmesini bir eksiklik olarak değerlendirmiştir. Mahkeme özellikle tecavüz iddialarında soruşturma makamlarının olayın tüm koşullarını aydınlatması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, soruşturma makamlarının olayı çevreleyen tüm koşulları belirlemek için yeterli bir çaba göstermediği ve mağdur olduğu iddia edilen kişinin rızasına ilişkin olay bağlamında hassas bir değerlendirme yapmadığı tecavüz davalarını kritik görmektedir.

Mahkeme, tecavüz suçlarında mağdurunun rızasının olmamasının önemi ışığında soruşturma makamlarının; başvuranın kendini geri çekmesinin, uyuyor numarası yapmasının, faili itip bacaklarını birbirine kenetlemesinin suçlamada bir önemi olup olmadığı noktasında bir irdeleme yapmadığını, başvuranın yoğun korku ve dehşete kapıldığı sonucuna varan psikolojik raporu incelemeyi ve de olayın bütünü içerisinde başvuranın on dört yaşından küçük bir kız olduğunu, failin de arkadaşı olan yakın bir arkadaşının evinde misafir olarak kaldığını, cinsel ilişkiden önce arkadaşının uyumaya başladığını ve faille daha önce hiçbir ilişkisinin olmadığını değerlendirmekte başarısız olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre yargılama aşamasında da söz konusu eksikler kanunun cevaz vermesine rağmen giderilmemiştir.

Mahkeme cinsel istismar suçundan kovuşturma yapılması gerektiği konusunda başvuranın şikâyetini yeterince dile getirdiğini -özellikle bu tür vakalarda çocuk dostu bir adaletin gereklerini göz önünde bulundurarak- kabul etmiştir. Ne soruşturma ne de kovuşturma aşamasında olayın koşulları çocuklara duyarlı bir bakış açısıyla incelenmiştir. Bu tür durumlarda çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilmeli ve çocuğun yaşadığı travmayı ağırlaştırmadan etkin bir soruşturma ve kovuşturma yürütülmelidir. Bu kapsamda Mahkeme, davaya özel soruşturmacı olarak katılmadığından başvuranın başvuru yollarını tüketmediği şeklindeki Hükûmet itirazını reddetmiştir.

Mahkemeye göre soruşturma ve kovuşturma makamlarının olayın tüm koşullarını göz önünde bulundurmakta başarısız olmaları, başvuranın çok genç bir kişi olarak savunmasızlığına

ve tecavüzle ilgili davalarda yer alan özel psikolojik faktörlere çok az veya hiç ağırlık vermemelerinin bir sonucudur. Dolayısıyla ulusal makamlar, Sözleşme kapsamındaki pozitif yükümlülüklerini gerektiği gibi yerine getirmemişlerdir. Mahkeme, failin cezai sorumluluğuna ilişkin herhangi bir kanaat belirtmeksizin Sözleşme'nin 3. ve 8. maddeleri kapsamındaki usul yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

Diğer yandan, Hükûmet başvuranın uğradığı zarar nedeniyle yerel makamlar önünde tazminat davası açmadığını öne sürerek manevi tazminat isteminin reddedilmesini istemiş ise de Mahkeme, Hükûmetçe belirtilen haksız fiil tazminatının, failin mahkûm edildiği suçla ilgili olarak alınacak olası tazminatla ilgili olduğunu, mevcut davada Mahkeme tarafından tespit edilen ihlalin ise Devletin Sözleşme'nin 3. ve 8. maddeleri uyarınca etkin bir şekilde soruşturma yapma konusundaki usulü yükümlülüğüne uymamasının bir sonucu olduğunu, dolayısıyla haksız fiil tazminatının Sözleşme'nin ihlali için tazmin sağlayamayacağını belirterek başvurana talep ettiği 12.700 Euro'nun verilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

3

ADİL YARGILANMA HAKKI

4- *Cerovšek ve Božičnik/ Slovenya*⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, yargılamayı yapan ve başvuruların mahkûmiyetine karar veren hâkimin emekli olması nedeniyle kararın gerekçesini yargılama sürecine katılmayan hâkimlerin yazması nedeniyle başvuruların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuranlar, hırsızlık suçundan yargılanmış ve tek hâkim tarafından mahkûm edilmişlerdir. Hâkim yargılama sürecinde her iki başvuran ile ilgili bazı tanıkları dinlemiş, olay yerinde keşif yapmış, meydana gelen zarara ilişkin bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Hâkim, hükmü açıkladıktan sonra ve gerekçeli kararı yazmadan emekli olmuştur. Üç yıl sonra, yargılama sürecindeki duruşmalara katılmayan iki hâkim, emekli olan hâkimin oluşturduğu dava dosyalarına dayanarak gerekçeli kararları yazmıştır.

Başvuranlar, mahkûmiyet kararlarının gerekçelerinin yargılamaya katılmamış hâkimler tarafından yazılmış olması nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

AİHM, gerekçeli bir kararın adaletin düzgün işleyişini sağlamak ve keyfiligi önlemek için önemli olduğunu vurgulamış, bir hâkimin, kararını nesnel argümanlarla gerekçelendirmek zorunda olduğunun farkında olmasının da, keyfiliğe karşı önemli bir güvence sağladığını ifade etmiştir. AİHM'e göre, gerekçe gösterme yükümlülüğü, kamuoyunun ve sanığın verilen karara olan güvenini arttırmanın yanı sıra hâkimin olası önyargılarının fark edilmesini de sağlar. Ceza yargılamasında, hâkimin tanıkların ve başvuruların tavırlarını gözlemlemesi ve onların güvenilirliklerine ilişkin değerlendirmesi hâkimin ulaştığı sonucu tek başına belirlememiş ise de önemli bir unsur oluşturmaktadır. AİHM bu bağlamda, hükmü veren hâkimin, kararını haklı çıkaran gözlemlerini yazılı gerekçesinde dile getirmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Hâkimin yazılı gerekçe sunamamasının nedeni olduğu iddia edilen emekliliğinin, standart iç hukuk usulünden ayrılmayı haklı kılan istisnai durumlara yol açıp açmadığı sorusuna ilişkin olarak Mahkeme, söz konusu hâkimin emekli olacağı tarihin kendisi tarafından önceden bilinmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu nedenle, başvuruların davasını tek başına bitirmesi veya yargılamanın daha erken bir aşamasında başka bir hâkimi yargılama sürecine dâhil etmesi için önlem alınabilirdi. Ayrıca AİHM, davanın karmaşık olmadığını ve başvuruların karar açıklanır açıklanmaz temyize gitme niyetlerini bildirdiklerini belirtmiş, bunun da, hâkimin yazılı gerekçe sunacağına hemen farkında olduğu anlamına geldiğini ifade etmiştir. Mahkeme

⁴ *Cerovšek ve Božičnik/Slovenya* Kararı, No. 68939/12-68949/12, 7 Mart 2017. <https://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-171777>

kanunda otuz günlük bir süre sınırı olmasına rağmen, kararların açıklanmasından sonraki yaklaşık üç yıl boyunca yazılı gerekçelerin sunulmamasına da dikkat çekmiştir.

Mahkeme, söz konusu eksikliği telafi etmenin tek yolunun, yeniden yargılama yapılması olduğunu, yüksek yargı düzeyindeki mahkemelerin de, herhangi bir delili doğrudan dinlemeden ilk derece mahkemesinin kararını onamış olması nedeniyle söz konusu eksikliğin yüksek yargıda da giderilmediğini belirtmiş ve başvuruların adil yargılanma haklarının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

5- *Q ve R/Slovenya*⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, öz torunlarının koruyucu ailesi olmayı talep eden başvuruların torunlarıyla düzenli ilişki kurma girişimlerinde ve bunu takip eden dava sürecinde, Sözleşme'nin 6. ve 8. maddesinin ihlal edildiği şikâyetlerine ilişkindir.*

Başvuranlar, ebeveyn bakımından yoksun bırakılan iki çocuğun büyükanne ve büyükbabalarıdır. Başvuranların kızı, kocası tarafından öldürülmüştür ve başvuruların torunları (o zamanlar 3 ve 5 yaşlarında), başvuran büyükanne ve büyükbabanın yanında kalmaktayken, bir süre sonra Sosyal Hizmetler Merkezi, başvuruların bilgisi olmadan çocukları başka bir bölgede koruyucu bir ailenin yanına yerleştirmiştir. Birinci başvuran, torunlarının kendilerinden alınarak başka bir aileye verilmesi işleminin iptali için başvurmuş ve torunları için koruyucu aile izni talep etmiştir. Çocukların başvurulardan uzaklaştırılması medyada da geniş yer bulmuş ve gergin kamusal ve siyasi tartışmalara konu olmuştur.

Başvuranlar, evlat edinme izni işlemlerinin aşırı uzun ve haksız olduğundan, çocuklarla kişisel ilişki kurmayı düzenleyen davalarda, bir uzmanın kendi lehlerine tanıklık etmesine izin verilmediğinden ve torunların görüşlerinin yerel mahkemeler tarafından dinlenmediğinden şikâyet etmektedirler.

Başvuranlar ayrıca, birinci başvuranın torunlarını yetiştirmek için izin talep ettiği yargılamaların makul olmayan şekilde uzun ve haksız olması nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğinden şikâyet etmişlerdir.

AİHM, davanın karmaşıklığı ile ilgili olarak, yerel mahkemelerin, başvuranın torunlarının koruyucu bakıcısı olarak hareket etme kabiliyetini belirlemek ve davanın hassas koşullarında torunlarının yüksek yararını tespit etmek için bilirkişi görüşlerine başvurmak

⁵ *Q ve R/Slovenya* Kararı, No. 19938/20, 8 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-215476>

zorunda kalmaları gerçeğinin, -neredeyse altı yıl sonra- yargılamaların hala ilk derece mahkemesi önünde derdest olduğunu açıklamak için yeterli ve haklı olmadığını ifade etmiştir.

Her ne kadar bilirkişi raporlarının hazırlanmasına ilişkin yargılamaların uzun sürmesinin başlıca nedenleri, birinci başvuranın anayasa şikâyeti üzerine davanın iade edilmesi ve Covid-19 pandemisi ile ilgili tedbirler olsa da; Mahkeme, yargı sistemlerini, mahkemelerinin herkesin medeni hak ve yükümlülüklerine ilişkin anlaşmazlıklar hakkında makul bir süre içinde nihai bir karar alma hakkını garanti edebilecek şekilde düzenlemesinin Sözleşmeciler Devletlerin görevi olduğunu hatırlatmıştır.

Mahkeme ayrıca, atanmış bilirkişilerin yargıç tarafından denetlenen adli işlemler bağlamında hareket ettiğini ve davanın hazırlanmasından ve yargılamanın hızlı yürütülmesinden de sorumlu olmaya devam ettiklerini kaydetmiştir.

Öte yandan AİHM, Covid-19 krizinin gerektirdiği kısıtlamaların, bittabi, yerel mahkemelerde görülen davaların görülmesini olumsuz etkilemiş olabileceğini ancak mevcut davada bu durumun, Devlet'i uzun yargılamalar nedeniyle sorumluluğundan kurtaramadığını ifade etmiştir. Özellikle dava acil olarak sınıflandırılan işlerden olsaydı Covid-19 ile ilgili kısıtlamaların olduğu dönemlerde de ele alınabilecekti. Birinci başvuran ile torunları arasındaki ilişkinin sınırlı olması nedeniyle, birinci başvuran için tehlikede olan şeyin önemi (yani, kızının ölümünün ardından torunlarına bakma isteği) yetkililerin bu konuda özel bir özen göstermesini gerektirmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, mevcut davanın, belirli bir karmaşıklığa sahip olduğu varsayıldığında bile, makul bir süre içinde görülmemiş olduğuna ve dolayısıyla Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Başvuranlar ayrıca, yerel mahkemenin bilirkişi D.T.'yi dinlemediğinden ve çocuklarla ilişki düzenlemelerine dair işlemlerde W. ve Z'nin görüşlerinin ve/veya çıkarlarının özel bir vasi tarafından temsil edilmesini sağlamadığından şikâyet etmişlerdir.

İlk şikâyetle ilgili olarak AİHM, ilk derece mahkemesinin ilgili bilirkişinin görüşünü okuduğunu, ancak sınırlı uzmanlık alanı nedeniyle duruşmada onu sorgulamayı reddettiğine dikkat çekmiştir.

Mahkemeye göre, birinci ve ikinci derece mahkemeleri ilgili bilirkişinin neden sorgulanmadığını yeterince açıklamış ve bu gerekçeleri Anayasa Mahkemesi tarafından da yeterli görülmüştür. Bu hususları ve birinci başvuranın daha sonra ilgili bilirkişi raporuna itiraz

etmiş olmasını dikkate alan Mahkeme, yerel mahkemelerin bilirkişiyi sorgulamayı reddetmesinin makul olduğu değerlendirmesini yapmıştır.

İkinci şikâyetle ilgili olarak ise AIHM, torunların yerel mahkeme tarafından dinlenmediğini, zira mahkeme tarafından atanan çocuk psikiyatristinin, o sırada konu hakkında kendi görüşlerini oluşturamayacaklarını düşündüğünü (o zamanlar sırasıyla sekiz ve beş yaşlarındalar) hatırlatmaktadır. Yerel mahkeme, çocuklarla ilişki kurmaya dair kararına varırken, büyük ölçüde çocukları muayene eden bahsi geçen bilirkişi tarafından hazırlanan rapora dayanmıştır ve yerel mahkemenin çocukları doğrudan dinlememe kararını sorgulamak için hiçbir neden yoktur.

Mahkeme, başvuruların, çocukların menfaatlerinin özel bir vasi tarafından değil de, Sosyal Hizmetler Merkezi tarafından temsil edilmesi konusundaki şikâyetlerini, mevcut davada torunların başvuran olmadığını ve ayrıca iddia edilen temsil kusurunun başvuruların bu yargılamalardaki konumunu etkilemiş olabileceğini gösteren hiçbir argümanın ileri sürülmediğini belirtmek suretiyle, başvuruların çocuklarla ilişki kurma işlemlerine dair bu şikâyetlerin de Sözleşmenin 8. maddesini ihlal etmediği sonucuna ulaşmıştır.

6- Al Alo/Slovakya⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, yargılama devam ettiği sırada sınır dışı edilen tanıkların yargılama sırasında dinlenilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran, Slovakya’da hapis cezasını çekmekte olan bir Suriye vatandaşıdır. 28 Ocak 2017 tarihinde başvuran göçmen kaçakçılığı suçuyla suçlanmıştır. Başvurayı takibe alan iki polis memuru, iki şüpheli göçmenle birlikte kendisini yakalamıştır. Hem başvuran hem de göçmenler sorgulanmıştır. Başvuran ifadesinde yakalanan göçmenlerin babasının tanıdığı olduğunu ve onlara sadece kalacak yer ve ulaşım temin etmeye çalıştığını belirtmiştir. Göçmenler ise başvuranın daha önceden ayarlanmış ve parası ödenmiş bir anlaşma kapsamında kendilerinin Almanya’ya transferini ayarladığını belirtmişlerdir.

Başvuran 11 Mayıs 2017 tarihinde suçlu bulunmuş ve 5 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.

Başvuran, karara Bratislava Bölge Mahkemesi nezdinde itirazda bulunmuştur. Başvuran özellikle ifadeleri mahkûmiyetinin dayanağını oluşturan iki tanığın yargılama mahkemesince dinlenmediğini ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca iki göçmenin Romanya ve Danimarka’daki

⁶ Al Alo/Slovakya Kararı, No. 32084/19, 10 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-215746>

adreslerini ve sığınmacı belgelerini istinaf mahkemesine sunmuştur. Bölge Mahkemesi başvuranın itirazını, söz konusu tanık ifadelerinin mahkûmiyete dayanak oluşturmasının ulusal hukuka uygun olduğunu, tanıkların göçmen olmaları nedeniyle kendilerine ulaşmanın mümkün olmadığını değerlendirildiğini, bu arada tanıkların göçmen olmaları nedeniyle sınırdışı edilmiş de olduklarını belirterek reddetmiştir. Bununla birlikte başvuran soruşturma aşamasında tanıkları sorgulayabileceği konusunda bilgilendirilmiş, başvuran ifadeye katılmamayı tercih etmiştir. Bölge Mahkemesine göre mevcut şartlar altında yargılama çekişmeli olmuştur. Temyiz mahkemesi kararı onamıştır.

Başvuran soruşturmanın ilk aşamalarında avukat yardımından faydalanamadığını ve ifadeleri mahkûmiyetinin dayanağı olan tanıkları duruşmada sorgulayamadığını belirterek Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

AİHM değerlendirmesinde ilk olarak *Schatschashwili/Almanya* kararında tanığın duruşmaya katılmadığı hususlara ilişkin belirlediği prensiplere atıfta bulunmuştur. Bu kapsamda AİHM, tanıkların duruşmaya katılmaması için geçerli bir mazeret bulunup bulunmadığını, duruşmaya katılmayan tanıkların ifadesinin tek ve belirleyici delil olup olmadığını, söz konusu delilin güvenilirliğini adil ve düzgün bir şekilde değerlendirmek için yeterli dengeleyici faktörler bulunup bulunmadığını incelemiştir.

Birinci prensiple ilgili olarak Mahkeme, göçmen tanıkların duruşmaya fiilen katılmaları ve şahsen sorgulanmaları yerine duruşma öncesi verdikleri ifadeleri kabul etmek için geçerli bir neden olmadığı sonucuna varmıştır. Yetkililere tanıkların adresleri ve kimlik belgeleri verilmiş olmasına rağmen, yetkililer başvuranın duruşmasında aleyhindeki tanıkları sorgulamasını veya sorgulatmasını sağlamak için hiçbir adım atmamışlardır. AİHM'e göre yerel makamlar, davayla ilgili olan tüm devletler açısından engel bir durum olmamasına rağmen Cezai Konularda Karşılıklı Yardım Sözleşmesi'nde belirtilen tanıkların uzaktan katılımını sağlayacak yolları kullanmamışlardır.

İkinci prensiple ilgili olarak Mahkeme, tanıkların ifadelerinin başvuranın mahkûmiyetinde önemli bir rolü olduğunu not etmiştir. Son olarak üçüncü prensiple ilgili olarak AİHM, ulusal mahkemelerin başvuranın soruşturma evresinde tanıkları sorgulama imkânının bulunduğunu ve fakat kendi iradesiyle bu haktan faydalanmadığını belirttiğini not etmiştir. Ulusal makamlar başvuranın bu haktan feragat ettiğini değerlendirmişlerdir.

AİHM kararında başvuranın bu tercihinin tanık sorgulama hakkından zımni olarak tamamen vazgeçtiği anlamına gelmediğini belirtmiştir. Göçmenlerin sorgulanmasıyla ilgili

talimat, kendisine mahkeme öncesi ifadelerinin yazıya döküldüğü önceden basılmış formların ilk sayfaları aracılığıyla verilmiştir. Ayrıca, haklarını kullanmamasının sonuçları konusunda kendisine herhangi bir kişiselleştirilmiş tavsiye verilmemiştir.

Yetkililerin bu türden eylemsizliği, göçmenlerin başvuranın duruşmasına büyük ihtimalle katılamayacak olmasının net olması ve başvuranın ilk sorgusunda yasal konuları anlamakta zorlandığını okuma yazma yetisinin yeterli olmadığını belirtmesi karşısında durumu daha da ağırlaştırmıştır.

AİHM, başvuranın, ifadeleri mahkûmiyetinde önemli bir etkisi bulunan tanıkları sorgulayamamış olduğunu, yetkili makamların bu durum için yeterli dengeleyici faktörler sunamadıklarını ve yeterli açıklama getiremediklerini belirtmiştir. AİHM sonuç olarak başvuranın adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Öte yandan AİHM, başvuranın avukat yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiği şikâyetini ayrıca incelemeye gerek duymamıştır.

7- *D'amico/İtalya*⁷ Kararı

Öz: *Başvuru, derdest davalar sırasında yürürlüğe giren ve davaların esasını geçmişe dönük olarak bir taraf lehine çözen kanunların zorlayıcı kamu yararının varlığı durumları dışında adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuranın kocası A.C. 1/1/1990 tarihinde emekli olmuştur. Emekli olduğu tarihte yürürlükte bulunan 324/1959 sayılı kanun hükümlerine göre A.C. emekli maaşından ayrı olarak IIS (indennità integrativa speciale) denilen ayrı bir ek ödenek daha almaktaydı. O tarihlerde yürürlükte bulunan mevzuata göre özel sektör ve kamu çalışanlarının varislerinin ölenin emekli maaşından faydalanması hesabında farklılıklar bulunmaktaydı. Kamu çalışanları varisleri ölenin emekli maaşının belirli bir oranını ve IIS denilen ödeneğin ise tamamını alabilmekteydiler. 1994 yılından itibaren İtalya Parlamentosu, kamu ve özel sektör çalışanlarının emeklilik sistemlerini uyumlu hale getirmeyi amaçlayan bir dizi yasa çıkarmıştır. Parlamento ilk olarak 724/1994 sayılı Kanunla kamu personelinin emekli maaşlarının IIS de dâhil olmak üzere tüm ek ödeneklerin tek bir hesaplama yöntemiyle belirleneceğini öngörmüş fakat A.C. için olanlar gibi hâlihazırda yürürlükte bulunan düzenlemeleri korumuştur. 8/8/1995 tarihli ve 335/1995 sayılı Kanunla ise varislerin genel emeklilik sistemine dâhil olacağı hüküm altına alınmıştır.

⁷ *D'amico/İtalya* Kararı, No. 46586/14, 17 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216204>

A.C.'nin 1/4/2002 tarihinde ölmesinin ardından başvurana A.C.nin temel maaşının %60'ı oranında bir ölüm aylığı bağlanmıştır. Başvuran 22/7/2005 tarihinde sosyal güvenlik kurumu aleyhine dava açarak IIS ödeneğinin belli bir oranının değil tamamının ödenmesini talep etmiştir. Basilicata Sayıştay'ı davayı kabul ederek 2/4/2007 tarihli kararıyla yeni emeklilik sisteminin yalnızca 1/1/1995 tarihinden sonra ödenmeye başlayan emekli aylıklarına uygulanacağına karar vermiştir. Bu karara sosyal güvenlik kurumu itiraz etmiş ve itiraz henüz karara bağlanmamışken 1/1/2007 tarihinde 296/2006 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunda 335/1995 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra ölüm aylığı alınması durumunda emekli maaşının ödenmeye başladığı tarihe bakılmaksızın IIS'nin de emekli maaşının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilerek belirli bir oranda varislere ödenmesi gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Sayıştay Merkez Dairesi sonradan yürürlüğe giren bu kanun hükümlerini dikkate alarak ilk derece kararını bozmuş ve başvuranın talebini reddetmiştir.

Başvuran, yargılaması devam ettiği sırada yerleşik içtihadı aykırı olarak çıkarılan bir kanunla yapılan yasama müdahalesi nedeniyle Sözleşme'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

AİHM, ölen eşi A.C.'den kalan ölüm aylığı dışında bir geliri bulunmayan başvuran üzerindeki mali etkiyi göz önünde bulundurarak Hükûmet tarafından ileri sürülen başvuranın önemli bir zarara uğramadığı iddiasını kabul etmemiş ve başvuruyu kabul edilebilir bulmuştur.

Esas incelemesinde AİHM, devam eden yargılamalara yasama organlarının müdahalesinin sadece zorlayıcı kamu yararının varlığı durumunda haklı görülebileceğini ifade etmiştir. Somut olayda çıkarılan kanun, mahkemeler önündeki uyuşmazlıkların şartlarını geriye dönük olarak değiştirerek karara bağlamıştır. Yargılamalar derdestken kanunun yürürlüğe girmesi, uyuşmazlıkların özünü belirlemiş ve kanunun çeşitli mahkemeler tarafından uygulanması durumu başvuranın konumundaki bir grup kişinin davayı sürdürmesini anlamsız kılmıştır. Kanun, Devletin taraf olduğu derdest davaların sonucunu kesin olarak değiştirme etkisi göstermiş ve başvuran aleyhine sonuç doğurmuştur.

AİHM, söz konusu Kanun'un emeklilik sisteminin ağır mali dengesizliğinin üstesinden gelmek için gerekli olduğu iddiasını kabul etmemiştir. Mahkeme, mali kaygıların, ihtilafları çözmek için yasama organının mahkemelerin yerine geçmesini tek başına sağlayamayacağına daha önce hükmettiğini belirtmiştir.

Hükûmet tarafından ileri sürülen homojen bir emeklilik sisteminin sağlanması, emeklilik sisteminin getirdiği ağır mali dengesizliklerin ortadan kaldırılması için kanunun

gerekli olduğu itirazlarına AİHM tarafından itibar edilmemiştir. AİHM bu amaçlara kanunun geriye dönük uygulanmasına başvurmadan da ulaşılabileceğini belirterek Sözleşme'nin 6/1. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

8- Mastiloviç ve Diğerleri/Karadağ⁸ Kararı

Öz: *Başvuru, iflas etmiş olan ve ağırlıklı olarak devlete ait olan bir şirketin başvuranlara tazminat ödemesine hükmeden mahkeme kararlarının uygulanmadığı iddiasına ilişkindir.*

11 Eylül 1994 tarihinde başvuranların yolcu olarak içinde buldukları otobüs bir kazaya karışmış ve başvuranlar çeşitli yaralar almıştır. Söz konusu otobüs olay tarihinde “toplumsal mülkiyete ait” bir şirket (*društveno preduzeće*) tarafından işletilmektedir.

1996 ve 2005 yılları arasında, otobüs şirketine karşı açılan hukuk davalarında, başvuranlardan altısı manevi tazminata, geri kalan başvuranlar ise hem manevi tazminata hem de yargılama giderleri bakımından tazminata hak kazanmıştır.

1996 yılında söz konusu şirketin yapısı ağırlıklı olarak devlete ait bir anonim şirkete (*dioničarsko društvo*) dönüştürülmüştür. 1997 yılında ise şirket aleyhine iflas davası açılmış ve başvuranlar lehine verilen ilgili tazminatlar, geçiş sürecindeki borçlu şirkete ilişkin iflas işlemleri nedeniyle bugüne kadar uygulanmamıştır.

AİHM, bu şikâyetin Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamında incelenmesine karar vermiştir.

AİHM, başvuranlara ilişkin mahkeme kararlarının ve mahkeme onaylı uzlaşmaların bugüne kadar uygulanmadığını belirtmiştir. Bunun yanında Mahkeme, önüne getirilen daha önceki diğer davalarda; özellikle yeniden yapılanma, özelleştirme ve/veya diğer işlemlerden geçen şirketlerle ilgili davalarda; mevcut davaya benzer konuları gündeme getiren davalarda; Sözleşme'nin 6. maddesinin ve/veya Sözleşme 'ye Ek 1 No.lu Protokolün 1. maddesinin ihlal edildiğini tespit ettiğini hatırlatmıştır. Mahkeme tarafından açıklandığı üzere, bu tür borçlu şirketler, ayrı tüzel kişiler olmalarına rağmen, devleti Sözleşme kapsamındaki sorumluluğundan kurtarmak için “Devletten yeterli kurumsal ve operasyonel bağımsızlığa” sahip değildir. Mahkeme, Hükûmet'in mevcut davada kendisini farklı bir sonuca varmaya ikna edebilecek herhangi bir olgu veya argüman öne sürmediği kanaatine varmıştır.

⁸ *Mastiloviç ve Diğerleri/Karadağ Kararı*, No. 28754/10, 24 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-215709>

Dolayısıyla AİHM, Sözleşme'nin 6/1. maddesinin ihlal edildiğini belirtmiştir. Bu sonuç ışığında Mahkeme, başvuruların Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamındaki şikâyetlerini ayrıca incelemenin gerekli olmadığını ifade etmiştir.

4

ÖZEL VE AİLE YAŞAMINA SAYGI HAKKI

9- *Kaptı/Türkiye*⁹ Kararı

Öz: *Başvuru, Facebook sosyal medya hesaplarında yayınlanan ve başvuranın itibarını zedelediğini düşündüğü yorumlarla ilgili olarak başvuran tarafından yapılan suç duyurusu neticesinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesinin özel hayata saygı hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran Alican Kaptı, Facebook sosyal medya hesaplarında hakkında yayınlanan içeriklerle ilgili olarak Artvin Cumhuriyet Başsavcılığına iftira ve hakaret suçlarından şikâyetle bulunmuştur. Yapılan soruşturma neticesinde Savcılık tarafından kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

Başvuran, kovuşturmayaya yer olmadığı kararına karşı Artvin Sulh Ceza Hâkimliğine itirazda bulunmuştur. İtirazı, Hâkimlikçe reddedilmesinin ardından başvuran, 25 Aralık 2018 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, maddi ve manevi varlığın korunması şikâyeti bakımından etkili iç hukuk yolunun tazminat davası açmak olduğunu belirtmiş ve bu yolun tüketilmemiş olması nedeniyle başvuruyu kabul edilemez bularak reddetmiştir. Bunun üzerine başvuran AİHM'e bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvuran, Sözleşme'nin 6. ve 8. maddelerine dayanarak, ulusal makamların, söz konusu içeriğin yol açtığı zarara karşı itibarını koruma yükümlülüklerini yerine getirmediğini iddia etmektedir. Özellikle Facebook ile ihtilafli içeriğin, sunucuları ve operatörleri Türkiye'de bulunan e-postaların ve telefon görüşmelerinin yazarları olan kullanıcıları tespit etmek için etkili bir soruşturma yapmadıklarını iddia etmiştir.

AİHM, başvuranın şikâyetlerini yalnızca Sözleşme'nin 8. maddesi açısından incelemenin uygun olduğuna karar vermiştir.

AİHM öncelikle; Anayasa Mahkemesi tarafından yorumlandığı ve uygulandığı şekliyle iç hukuka göre, Türk hukukunda itibarın korunması hakkının ihlaline ilişkin şikâyetlere ilişkin en etkili ve uygun çözümün, ilke olarak hukuk mahkemelerinde tazminat davası olduğuna dikkat çekmiştir.

Mahkeme, başvuranın Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurusunu yapmadan ve daha sonra AİHM'e bireysel başvurusunu sunmadan önce, daha etkili diğer iç hukuk yollarına, özellikle de hukuk mahkemelerinde tazminat davası açma yoluna başvurmadığından, etkili iç

⁹ *Kaptı/Türkiye* Kararı, No. 24111/19, 14 Aralık 2021. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216351>

hukuk yollarının tüketilmemiş olduğunu değerlendirmiştir. Mahkeme bu nedenle yapılan başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

5

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

10- *Dicle/Türkiye*¹⁰ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın PKK propagandası yapmaktan mahkûm edilmesi ve bağımsız aday olarak katıldığı 12 Haziran 2011 tarihli milletvekili seçiminde seçim tutanaklarının iptaline ilişkindir.*

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Demokrasi Partisinin üyesi ve milletvekili olan başvuran 2 Mart 1994 yılında tutuklanmıştır. Başvuran hakkında yasadışı örgüte üye olmak suçundan 15 yıl hapis cezasına ilişkin 8 Aralık 1994 tarihli Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) kararı, 26 Ekim 1995 yılında Yargıtay tarafından onanmıştır.

Başvuran 4 Şubat 2003 tarihinde AİHM'in 17 Temmuz 2001 tarihli kararına dayanarak yargılamanın yenilenmesi için ilk derece mahkemesine başvurmuştur. Yenilenen yargılamada Ankara DGM, 21 Nisan 2004 tarihinde 8 Aralık 1994 yılında vermiş olduğu kararı tekrarlamıştır. 9 Haziran 2004 tarihinde başvuranın serbest kalmasına karar veren Yargıtay, 13 Temmuz 2004 tarihinde, AİHM kararındaki ihlalin ortadan kaldırılmadığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.

1 Haziran 2005'te yeni Türk Ceza Kanunu uygulamaya girmiş ve 9 Mart 2007'de Ankara Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi, TCK'nın 314/2 maddesi uyarınca başvuranın cezasını 7 yıl 6 aya indirmiştir. Yargıtay 24 Şubat 2008 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesinin kararını onamıştır.

Mevcut başvuruya ilişkin olaylar ise aşağıda anlatıldığı şekilde gerçekleşmiştir:

Başvuran hakkında 24 Ekim 2007 tarihinde basın yoluyla PKK silahlı terör örgütünün propagandasını yaptığı gerekçesiyle 3713 sayılı Kanun'un 7/2 maddesi uyarınca Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 31 Mart 2008 tarihinde iddianame düzenlenmiştir. Soruşturmaya konu olan başvuranın Anka Haber Ajansı'na vermiş olduğu röportajda yer alan "Kürt Sorununa" ilişkin ifadeleri bir takım ulusal gazetelerde yayınlanmıştır.

Ankara Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi, 18 Şubat 2009 tarihinde vermiş olduğu kararla başvuranı 3713 sayılı Kanun'un 7/2 maddesi uyarınca 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm etmiştir. İlk derece mahkemesi başvuranın "*Ateşkes hükmen geçersiz. Eğer ordunun operasyonları durdurmazsa, onlar da (PKK) meşru müdafaa hakkını kullanacaklar. Çatışmalar bu zamana kadar böyle devam etti...*" şeklindeki ifadelerinin gözlem ya da analiz kapsamında olmadığını değerlendirmiştir. 22 Mart 2011 tarihinde Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından

¹⁰ *Dicle/Türkiye* Kararı, No. 53915/11, 8 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-215471>

onanmış ve ilk derece mahkemesine gönderilmesinin ardından karar kesinleşmiştir. Başvuran, 15 Nisan 2011 tarihinde karar düzeltme talebinde bulunmuş, bu talep Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından reddedilmiştir.

Başvuran 11 Nisan 2011 tarihinde, 12 Haziran 2011 tarihli seçim için Diyarbakır İl Seçim Kurulu'na bağımsız adaylık için başvuru yapmıştır. 17 Nisan 2011 tarihinde Yüksek Seçim Kurulu, başvuranın 7 yıl 6 ay hapis cezası aldığı 9 Mart 2007 tarihli Ankara Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi kararını gerekçe göstererek başvuranın adaylık başvurusunu iptal etmiştir.

Başvuranın yeniden yapmış olduğu başvuru üzerine Yüksek Seçim Kurulu 17 Nisan 2011 tarihli kararından dönmüş ve 21 Nisan 2011 tarihli kararıyla başvuranın Diyarbakır seçim bölgesinden milletvekili adayı olabileceğine karar vermiştir.

29 Nisan 2011 tarihinde başvuranın adaylığı Resmi Gazete'de yayınlanmış ve ismi oy pusulalarına basılmıştır. Başvuran 12 Haziran 2011 tarihli seçimde 77.709 oyla milletvekilliğine seçilmiştir.

Yargıtay tarafından onanan Ankara Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi kararı, 3 Haziran 2011 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu, 10 Haziran 2011 tarihinde, başvurandan hakkında verilen mahkûmiyet kararı hakkında savunmasını sunmasını talep etmiştir. Başvuran, 14 Haziran 2011 tarihinde savunmasını sunmuştur. Yüksek Seçim Kurulu, 21 Haziran 2011 tarihinde, özellikle 2839 sayılı Kanun'un 39. maddesinin 4. fıkrasına dayanarak, başvuranın milletvekilliğinin düşürülmesine karar vermiştir. Bu kararın bir örneği, Diyarbakır İl Seçim Kuruluna, başvurana ve temsilcilerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına da gönderilmiş ve karar, Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Başvuran, milletvekilliğinin ancak TBMM tarafından düşürülebileceği ve genel seçimlere aday olduğu tarihte Yargıtay kararının henüz kesinleşmemiş olduğu gerekçesiyle, bu karara itiraz etmiştir. Yüksek Seçim Kurulu, 23 Haziran 2011 tarihinde 21 Haziran 2011 tarihli kararını onaylamıştır.

Başvuran, 27 Haziran 2011 tarihinde, Yüksek Seçim Kurulunun kararının iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi, 7 Temmuz 2011 tarihli kararla, Anayasa'nın 79. maddesine dayanarak, Yüksek Seçim Kurulu kararını iptal etme yetkisinin bulunmadığına karar vermiştir.

AİHM'in Değerlendirmesi

1) İfade Özgürlüğü Şikâyeti Yönünden

Mahkeme, başvuranın şikâyetlerinin kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir. Ancak Mahkeme, ulusal mahkemeler tarafından başvuranın mahkûmiyet kararına dayanak olarak gösterilen gerekçelerin, özellikle bu anlamda başvuranın beyanlarının silahlı direnişe veya ayaklanmaya kışkırtma içerdiğinin kabul edilebileceğini ve başvuranın ifade özgürlüğü hakkına yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunu kanıtlamak için 'ilgili ve yeterli' olduğunu değerlendirmiştir. Bu nedenle Mahkeme, Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2) Serbest Seçim Hakkı Yönünden

Mahkeme, 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesiyle ilgili olarak, başvuranın mahkûmiyetinin kesin halini aldığı Yargıtay kararından 14 Nisan 2011 tarihinde haberdar olmasına rağmen, Yüksek Seçim Kurulunu bu konuda bilgilendirmemiş olması nedeniyle, başvuranın genel seçimlere katıldığı sırada iyi niyetinin sorgulanabilir olduğunu değerlendirmiştir. Devletin bu madde ile güvence alınan haklar üzerinde geniş bir takdir yetkisine sahip olduğuna dikkat çeken Mahkeme, mevcut başvuruda seçmenlerin özgür seçimine herhangi bir müdahalenin bulunmadığı gerekçesiyle bu hükmün ihlal edilmediğine karar vermiştir.

3) Ayrımcılık Yasağı

Mahkeme ayrıca, başvuranın milletvekili tutanağının Yüksek Seçim Kurulu tarafından iptalinin, Sözleşme'nin 14. maddesi anlamında, başvuranın etnik kökenine dayalı bir muamele farklılığı teşkil etmediği yönünde karar vermiştir.

Sonuç olarak Mahkeme oybirliğiyle, ifade özgürlüğüne ilişkin Sözleşme'nin 10. maddesi, Serbest Seçim hakkına ilişkin Ek 1 No'lu Protokol'ün 3. maddesi ve Serbest Seçim Hakkı bağlamında Ayrımcılık Yasağı'na ilişkin Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

6

TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ

11- *Yakut Cumhuriyeti Sendikaları Federasyonu/Rusya*¹¹ Kararı

Öz: *Başvuru, cezaevinde bulunan mahkûmların kamu derneklerinin kurucusu veya üyesi olmasına getirilen kısıtlamanın, Sözleşmenin 11. maddesini ihlal edip etmediğine ilişkindir.*

Başvuran Rusya'nın bir parçası olan Saha Cumhuriyeti'nde (Yakutistan) 1991 yılında kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. Federal Eyalet Kuruluşu Ceza Kolonisi no. 7, Moskova'nın 4.900 km doğusunda, Yakutsk'ta bulunan yüksek güvenlikli bir hapisanedir. Mahkûmları kereste fabrikasında ve hapisane bakım işlerinde çalışmaktadır. 10 Ocak 2006'da Parlamento, kar amacı gütmeyen kuruluşların Devlet kaydına ilişkin kurallarını değiştirmiştir. Sonuç olarak, hükümlülerin kamu derneklerinin kurucusu veya üyesi olmaları engellenmiştir. Şubat 2006'da, mahkûmlardan bazıları yönetimden gizlice bir araya gelmiş ve bir sendika kurulması ve başvuran federasyona katılmak için oy kullanmıştır. Başvuran federasyon, sendikayı üye olarak kabul etmiştir.

Parlamento tarafından getirilen kısıtlama 18 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Savcılık, ilgili Kanuna göre cezaevi işinin profesyonel bir faaliyet değil, bir ıslah yöntemi olduğunu, mahkûmların kanuna göre sınai veya ticari çıkarları olmadığını ve değiştirilen Kamu Dernekleri Yasası'nın hükümlülerinin dernek kurmalarını ve bu derneklere üye olmayı yasakladığını değerlendirmiştir. Bu nedenlerle Savcılık başvuranın ilgili sendikayı ihraç etmesine karar vermiştir. Başvuran, sendikaları Hükûmetin müdahalesinden koruyan ILO Sözleşmesine atıfta bulunarak ihraç kararına uymayı reddetmiştir.

Savcılık, sendikalaşmanın iptali için Mahkemeye başvurmuştur. 21 Ocak 2008'de Yakutsk Şehir Mahkemesi bu başvuruyu reddetmiştir çünkü sendika mahkûmların kurduğu derneklere yönelik kısıtlama yürürlüğe girmeden önce kurulmuştur.

Ağustos 2008'de Savcılık, bu kez sendikanın başvuran federasyondan çıkarılmasını talep ederek yeniden yerel mahkemeye başvurmuştur. 23 Eylül 2008'de, Şehir Mahkemesi yürürlüğe giren kısıtlamayı uygulamış ve Savcılığın lehine karar vermiştir. 10 Kasım 2008'de Yakutya Yüksek Mahkemesi bu kararı onamıştır. 10 Aralık 2008'de başvuran karara uyarak sendikayı federasyondan çıkarmıştır.

¹¹ *Yakut Cumhuriyeti Sendikaları Federasyonu/Rusya* Kararı, No. 29582/09, 7 Aralık 2021.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-213908>

Başvuran federasyon, mahkûmların sendikalaşmasına getirilen yasal kısıtlama hakkında Sözleşme'nin 6. ve 11. maddeleri uyarınca şikâyette bulunmuştur. AİHM şikâyetin sadece 11. madde kapsamında incelenmesine karar vermiştir.

AİHM, Yakutsk Şehir Mahkemesinin başvuranı ilgili sendikayı ihraç etmeye zorlayan 23 Eylül 2008 tarihli kararının, başvuranın Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamındaki hakkını kısıtladığı kanaatine varmıştır. Mahkeme, bu kısıtlamanın, kanunla öngörüldüğünü ve mahkûmların diğer Sözleşme hakları gibi, sendika kurma ve sendikaya üye olma haklarının da güvenlik, özellikle de suç ve kargaşanın önlenmesi açısından kısıtlanabileceğini değerlendirmiştir.

AİHM, cezaevinde çalışma ile istihdamın aynı hususlar olmadığı hususunda Hükûmet ile fikir birliğine varmıştır. Hapishanede çalışmanın sıradan çalışanların yaptığı işten pek çok açıdan farklı olduğu belirtilmiştir. Hapishanede çalışma rehabilitasyon ve yeniden sosyalleşmenin birincil amacına hizmet etmekte ve yeniden bütünleşmeyi amaçlamaktadır. Sendikal özgürlüğün tutukluluk kişileri açısından uygulanması zor olsa da, AİHM, Sözleşme'nin “canlı bir araç” olduğunu ve bu nedenle, bu alandaki gelişmelerin gelecekte bir noktada Sözleşme'nin genişletilmesini gerektirebileceğini belirtmiştir.

Sonuç olarak, AİHM, yerel mahkemelerin başvuran federasyona, çalışan mahkûmların birliğini ihraç etme emrinin, bu alandaki ulusal makamların takdir yetkisini aşmadığı ve bu nedenle şikâyet edilen kısıtlamanın 11. maddenin ikinci fıkrası anlamında demokratik bir toplumda gerekli olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 11. maddesi ihlal edilmemiştir.

7

MÜLKİYET HAKKI

12- Papakçı/Türkiye¹² Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın annesinin mirası reddetmesine rağmen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (Fon) tarafından miras payına karşı alınan haciz kararına ilişkindir.*

Başvuru, İmar Bankasının Fon'a devrinden sonra, fiilleriyle bankanın batmasına sebep olanlara karşı Fon'un başlatmış olduğu hukuki işlemlerden kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda, Fon tarafından bankanın denetleme kurulu üyesi olan başvuranın annesi B.D.'ye karşı 6183 sayılı Kanun uyarınca başlatılan idari takipler neticesinde adına kayıtlı taşınmazlara ihtiyati haciz konmuş ve ana sorumluluk davası kapsamında da aynı taşınmazlar için ihtiyati tedbir kararı verilmiştir. Bu sırada annesinin ölmesi üzerine borçlu B.D.'ye intikal edecek miras hissesi için de ihtiyati haciz ve tedbir kararı teşmil ettirilmiştir. Ancak, annesinden kalan mirası reddetmesi üzerine, borçlu B.D.'ye intikal edecek pay oğlu başvuran Acun Papakçı'ya geçmiştir. Başvuran, 4 ve 20 Ekim 2010 ile 7 Nisan 2011 tarihlerinde borçlu olmadığı gerekçesiyle, kendisine intikal eden taşınmazlar üzerinde ihtiyati haciz ve tedbir kararlarının kaldırılması için TMSF'ye başvurmuş, ancak TMSF, vermiş olduğu ilk cevapta (11 Ocak 2011) iç hukukta devam eden yargılamaları gerekçe göstererek başvuranın taleplerini reddetmiştir.

Başvuran, Fon'un 11 Ocak 2011 tarihli kararı üzerine 14 Mart 2011'de AİHM'e başvuruda bulunmuştur.

Başvuranın AİHM'e yapmış olduğu başvurudan sonra, 14 Mayıs 2011'de taşınmazların tapu kayıtları üzerindeki hacizleri kaldırılmıştır. 6 Temmuz 2011 tarihinde de taşınmazların üzerindeki ihtiyati tedbir kararı kaldırılmıştır.

Başvuranın ihtiyati hacizler sebebi ile açmış olduğu tam yargı davası İdare Mahkemesince hizmet kusuru bulunmaması sebebi ile 28 Temmuz 2011 tarihinde reddedilmiştir. Temyiz istemi 24 Aralık 2018 tarihinde, karar düzeltme istemi de 15 Mayıs 2019 tarihinde Danıştay tarafından reddedilmiştir.

Başvuran, Sözleşme'ye Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesine dayanarak mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuştur.

AİHM, öncelikle başvuranın, tedbirlerin kaldırıldığı ve tam yargı davası açtığı konusunda Mahkeme'yi bilgilendirmeyi kasten ihmal ederek ve tedbirlerin devam ettiğini düşündürmeye çalışarak, Mahkeme'yi açıkça yanlış yönlendirmeyi amaçladığını tespit etmiştir. Bu kapsamda AİHM, başvuranın başvurusunun özüne ilişkin olarak ve davanın koşulları

¹² *Papakçı/Türkiye Kararı*, No. 40171/11, 1 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216319>

hakkında tam bilgi sahibi olmasını kasten engellediğini değerlendirmiştir. Ayrıca AİHM, bütün bu gelişmelerden Hükümet aracılığı ile haberdar olduğunu ve başvuranın başvuru devam ederken Mahkeme'yi bilgilendirmediğini değerlendirmiştir. Yukarıdaki tespitler ışığında AİHM, başvuranın bu hareketlerini Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesi anlamında başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirmiş ve başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

13- Godlevskaya/Rusya¹³ Kararı

Öz: *Başvuru, eski eşin mahkûm edilmesinden ötürü diğer eşin malvarlıkları hakkında açık bir yasal dayanak olmadan verildiği iddia edilen haciz ve satış kararı sonrası imzalanan protokolün ve iadenin AİHM'e bildirilmemesi nedeniyle başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkindir.*

2011 yılında, bay G'nin 2006 senesinden beri yöneticilik yaptığı fabrikada, zimmet suçuna ilişkin bir ceza soruşturması açılmış ve 2015 yılında bay G. söz konusu soruşturmaya dahil edilmiştir. 2016 yılında, soruşturmalara müdahil olan fabrikanın talebi üzerine mahkeme, söz konusu varlıkları G.'nin suç oluşturan davranışlarla elde ettiğine yönelik makul gerekçeler olduğunu tespit ederek, başvuranın mallarına geçici olarak el koymuştur. Söz konusu karar bölge mahkemesi tarafından da onanmıştır.

2017 yılında bay G., 2007 – 2009 seneleri arasında işlediği iki zimmet suçundan ötürü 2 sene hapis cezasına çarptırılmış ve cezası ertelenmiştir. Mahkeme, söz konusu binaların başvuranın G. ile evliliği sırasında, başvuranın adına satın alındığını belirterek, malların haczedilmesine ve satılmasına ve elde edilen gelirlerin fabrikaya devredilmesine karar vermiştir. Başvuranın temyiz talebi reddedilmiştir. Başvuran, daha sonra haciz emrinin kaldırılması için üç kez hukuk mahkemelerine başvurmuştur, ancak bu başvurular da reddedilmiştir. 2020 yılında bay G. ölmüştür.

Başvuran, Sözleşmenin 1 No'lu Protokolünün 1. maddesine (mülkiyet hakkı) dayanarak, eski kocasının mahkûmiyeti sebebiyle, taşınmazları üzerine konan haciz ve satış emrinin hukuka aykırı olduğunu iddia ederek AİHM'e başvurmuştur.

Mevcut davanın koşullarında, yerel yargılamalarda ve Mahkeme önündeki yargılamalarda bir avukat tarafından temsil edilen başvuran, bir sözleşme imzaladıklarını Mahkeme'ye bildirmemesine ilişkin makul bir açıklama sunmamıştır. Borçlu Belediye ile

¹³ Godlevskaya/Rusya Kararı, No. 58176/18, 7 Aralık 2021. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-213861>

yapılan protokole göre, ibraname vermişler ve söz konusu meblağlar kendilerine 6 Ağustos 2013 tarihinde ödenmiş olup, bu durum da Mahkeme'nin gönderdiği 12 Eylül 2013 tarihli yazısından önceki bir tarihe tekabül etmektedir.

Mevcut davaların uygun şekilde belirlenmesi için söz konusu bilgilerin önemini göz önünde bulunduran AİHM, başvuranın davranışlarının, Sözleşme'nin 34. maddesinde öngörülen bireysel başvuru hakkının amacına aykırı olduğu kanaatine varmıştır. Bu nedenle başvuru reddedilmiştir.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Mütadafa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 **F:** 0 (312) 549 59 27 **e-mail:**

www.inhak.adalet.gov.tr